

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Vpliv in posledice brexita za razvoj javnih uprav držav članic Evropske unije
Breda Mulec

Article information:

To cite this document:

Mulec, B. (2017). Vpliv in posledice brexita za razvoj javnih uprav držav članic Evropske unije, Dignitas, št. 75/76, str. 89-114.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/75/76-9>

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Vpliv in posledice brexita za razvoj javnih uprav držav članic Evropske unije

Breda Mulec¹

POVZETEK

Izstop Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske (Združenega kraljestva) iz Evropske unije (EU) bo zgodovinski mejnik v razvoju evropskih integracij. Razlogi in posledice izstopa bodo gotovo raznoliki ter bodo posegali tudi v koncept britanske državne uprave. Brexit bo vplival tudi na državne uprave ostalih držav članic EU, kljub temu, da sama struktura in organizacija državne uprave ni neposredno del evropskega *acquisa*. Medsebojni vplivi in stiki državnih uprav, vključno z britansko, so bili z izjemo zadnjih nekaj let stalnica, in to navkljub tezam Britancev o »unikatnosti britanske uprave«, ki je vezana na anglosaksonsko »common law« tradicijo. Kot taka, tradicionalno zaradi odsotnosti tradicije pozitivnega prava, naj ne bi bila tako zakoreninjena kot v drugih evropskih državah in se je zlahka podredila političnim spremembam, te pa naj ne bi imele nič skupnega z drugimi državnimi upravami, ki so bolj podvržene »velikim načelom«. Toda podrobnejša analiza je pokazala, da je vpliv EU na strukturo, delovanje in kulturo državne uprave, ki sicer ni bil takojšen, sčasoma privedel do znatne in pomembne spremembe v vzorcu državne uprave Združenega kraljestva. Toda dolgotrajen bo tudi proces devolucije. Prenos pristojnosti na centralno vlado in upravo bo terjal nove prilagoditve državne uprave. Britanska uprava bo znova podvržena novim reformam, saj bo morala okrepiti svoje pogajalske sposobnosti na nekaterih, za Združeno kraljestvo ključnih področjih. Organizacije znotraj državne uprave so tako na pragu novih sprememb v delovanju, kulturi in obnašanju.

¹ Doc. dr. Breda Mulec je habilitirana predavateljica na Fakulteti za državne in evropske študije v Kranju.

Ključne besede: EU, evropeizacija, državna uprava, javna uprava, EUPAN, brexit, Združeno kraljestvo.

Impact and consequences of Brexit for the development of public administrations of the Member States of the European Union

ABSTRACT

The withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (United Kingdom) from the European Union (EU) will be a historic milestone in the development of European integration. The reasons and consequences of the Brexit will certainly be diverse and will also have influence on the British administration structure. Brexit will also affect the state administration of other EU Member States, although structure and organization of the state administration is not directly part of the European *acquis*. The interactions and contacts between state administrations, including the British, have been a constant, despite the British's thesis on the »uniqueness of the British administration«, which is linked to the Anglo-Saxon common law tradition. This cooperation between UK administration and other administrations in EU states recently, however, has not been so intensive. As such, traditionally, British administration would not be as rooted as in other European countries and could easily be subjected to political changes. British administration as such would have nothing in common with other state administrations that are more subject to the »great principles.« However, a more detailed analysis showed that the EU's influence on the structure, functioning and culture of the state administration, eventually led step by step to a significant change in the pattern of the UK public administration. But the process of devolution will also be lengthy. The transfer of powers back to the central government and the administration will require new adjustments of the state administration. The British administration will again be subjected to new reforms, as it will have to strengthen its bargaining power in some of the key areas of the United Kingdom. The British state administration, is however, thus on the threshold of new changes in the functioning, culture and behavior

Key words: EU, Europeanisation, state administration, public administration, EUPAN, Brexit, United Kingdom.

Uvod

Izstop Združenega kraljestva iz EU ne bo brez posledic in bi ga lahko označili za zgodovinski mejnik v razvoju evropskih integracij. Pogodba o EU (PEU), ki je stopila v veljavo leta 2009, je prvič v zgodovini v 50. členu predvidela možnost izstopa države članice iz EU. Normativna podlaga iz 50. člena PEU je pričela dobivati praktične okvire z referendumom, ki je v Združenem kraljestvu potekal junija 2016 in na katerem so državljani Združenega kraljestva glasovali za izstop iz članstva EU. Nacionalna zakonodaja Združenega kraljestva ne določa postopka izstopa iz EU. Postopek poteka v skladu s 50. členom PEU. Višje sodišče Združenega kraljestva (*High Court of Justice*) je odločilo, da je v odločanje treba vključiti tudi parlament, ki je dal vladi zeleno luč za vodenje pogajanj o izstopu. Razlogi za izstop, pa tudi njegove posledice, so prav gotovo raznolike, ta prispevek pa se bo osredotočil izključno na vplive in razsežnosti izstopa na strukturo in delovanje britanske državne uprave ter državnih uprav ostalih držav članic EU.

Lahko pritrdimo Bugariču,² da sama struktura in organizacija državne uprave ni neposredno del evropskega *acquisa*. Evropska pogodba dandanes ureja številna in različna področja, ne vsebuje pa določb o strukturi in organizaciji državne uprave. Evropsko pravo ne določa, kako mora biti organizirana nacionalna državna uprava. Ureditev lete je, formalno gledano, prepuščena pravi držav članic. Evropski predpisi nimajo nobenih določb, ki bi predpisovali, kako mora neka država oblikovati svoja ministrstva, njihovo strukturo, vladne službe, agencije ali lokalno upravo. Palmowski³ navaja, da je *acquis* izrazito »tanek« v zadevah, ki se nanašajo na implementacijo ukrepov s področja javne uprave. Edina določba evropske pogodbe, ki direktno zavezuje nacionalne državne uprave, je 4. člen v poglavju o načelih, ki določa, da morajo »države članice sprejeti vse splošne ali posebne ukrepe, potrebne za zagotovitev izpolnjevanja obveznosti, ki izhajajo iz Pogodb ali

² Bojan Bugarič v: Janez Potočnik et al. (uredniki): *Evropsko pravo*, 2004, str. 588.

³ Jan Palmowski, *The Europeanization of the Nation – State*, *Journal of Contemporary History*, 2011, No.3, str. 648.

aktov institucij Unije.⁴« Isti člen tudi določa, da se »Unija in države članice na podlagi lojalnega sodelovanja medsebojno spoštujejo in si pomagajo pri izpolnjevanju nalog in se vzdržijo vseh ukrepov, ki bi ogrozili uresničevanje ciljev Unije.« Izjemoma ima EU bistveno večji vpliv na razvoj državnih uprav kandidatk za vstop v EU, ki so dolžne pred vstopom v EU sprejeti sveženj ukrepov, da bi približale svoje nacionalne tradicije in kulture evropskemu pravnemu redu. EU ima torej neposredne izvršilne pristojnosti le na nekaterih področjih (konkurenčno pravo, kmetijska in kohezijska politika), kamor razvoj državnih uprav ne sodi. Iz tega bi lahko sklepali, da so državne uprave povsem različne, z različno tradicijo in da ni nobenih bistvenih vplivov EU na nacionalne državne uprave. Brexit po tej logiki naj ne bi pustil nobenih posledic niti za britansko državno upravo, ki je zaradi svoje vezanosti na anglosaksonsko common law tradicijo že tako posebna, niti za ostale državne uprave članic EU. Državna uprava Združenega kraljestva naj bi se razvijala *per se*, neodvisno od vplivov EU in državnih uprav njenih članic.

V tem članku bom poskušala dokazati, da takšno razmišljanje ne vzdrži resne presoje in da ima EU očiten vpliv na nacionalne politike in razvoj državnih uprav (evropeizacija državnih uprav) in poteka v različnih oblikah, kot so na primer neformalna srečanja ministrov, pristojnih za javno upravo. V okviru neformalne mreže evropskih javnih uprav European public administration network (EUPAN) se iz vseh držav EU srečujejo generalni direktorji in drugi javni uslužbenci iz ministrstev in uradov, pristojnih za javno upravo. Na teh srečanjih izmenjujejo izkušnje o dobrih praksah, to pa naj bi bilo pomembno gonilo razvoja javnih uprav. Zelo velik vpliv na evropeizacijo državnih uprav imajo tudi odločbe sodišča EU, ki so izoblikovala različna in zelo pomembna načela in standarde, ki jih morajo upoštevati vse države članice. Kot obliko evropeizacije lahko razumemo tudi implementacijo direktiv na določenih področjih, kot na primer na področju okoljskega prava, kjer je EU sprejela skupna evropska pravila, ki jih morajo upoštevati vse državne uprave EU ter jih lahko razumemo kot »skupno pravo EU«. Tudi znanost oziroma veda o javni upravi ni omejena na nacionalne raziskovalce in znanstvenike, temveč je opaziti močno vpetost znanstvenikov in raziskovalcev iz držav EU v »evropsko

⁴ Prečiščeni različici pogodbe o EU in Pogodbe o delovanju Evropske unije, Uradni list EU, C 326.

znanstveno sfero«. Nekateri avtorji⁵ se zavzemajo za širši koncept evropeizacije. Poleg povedanega obsega evropeizacija tudi »postopke priprave, razširjanja in institucionalizacije formalnih in neformalnih pravil, postopkov, političnih paradigem, stilov, načinov dela in skupnih prepričanj in norm, ki so prvič opredeljeni in konsolidirani pri oblikovanju javne politike EU in nato vključeni v logiko domačega diskurza, identitet, političnih struktur in javnih politik.«⁶

Britanski odločni »ne« za sodelovanje z državnimi upravami

»*Cabinet office* ne razpolaga z nobeno papirnato ali elektronsko dokumentacijo, ki se nanaša na sodelovanje Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske v okviru EUPAN,« je bil kratek, a dovolj zgovoren odgovor ministrskega oddelka, ki v Združenem kraljestvu opravlja naloge na področju javne uprave. Na vprašanje, zakaj je Združeno kraljestvo po letu 2010 prenehalo sodelovati v okviru te, sicer neformalne mreže, pa se je glasil odgovor, »da najbrž za to, ker so prioritete Združenega kraljestva precej drugačne od prioritet drugih držav članic. EUPAN sicer vidijo kot učinkovit mehanizem za izmenjavo dobrih praks, toda struktura in model britanske državne uprave sta tako zelo drugačna od drugih modelov državnih uprav, da je težko slediti predlogom drugih partnerjev neformalne mreže«. Nekatero vprašane članice so potrdile, da se Združeno kraljestvo ne udeležuje srečanj EUPAN-a. Portugalska je potrdila našo domnevo, da se Združeno kraljestvo srečanj ne udeležuje več od leta 2010, vsi poskusi oživitve stikov z britansko upravo pa so naleteli na gluha ušesa. Na prvi pogled skoraj logična hipoteza, da je državna uprava Združenega kraljestva tako zelo drugačna od ostalih uprav držav članic EU, da nima smisla vztrajati v evropskih povezavah, se bo v celoti pokazala za neutemeljeno. Dokazan bo tudi vpliv evropeizacije, ki nastaja v okviru medsebojne komunikacije državnih uprav znotraj mreže

⁵ Claudio Radaelli, v: Kevin Featherstone in Claudio Radaelli (urednika): *The Politics of Europeanization*, Oxford, 2003; Maria Green Cowles, et Al (uredniki): *Transforming Europe: Europeanization and domestic Change*, New York, 2001; Robert Ladrech, *Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France*, *Journal of Common Market Studies*, 1994, 32 (1); Andrea Lenschow v: Jeremy Richardson (urednik): *European Union*, New York, 3. izdaja, 2006.

⁶ Claudio Radaelli, v: Kevin Featherstone in Claudio Radaelli (urednika): *The Politics of Europeanization*, Oxford, 2003, str. 30.

EUPAN. Od vzpostavitve mreže se je namreč vzpostavila cela paleta dinamičnih stikov med upravami na najrazličnejših področjih, odvisno pač od interesa posamezne članice. V svoji raziskavi sem na vse članice EUPAN-a naslovila več vprašanj o sodelovanju. Slabši odziv⁷ od pričakovanega je najbrž posledica tega, da na ravni mreže ni posebne institucije, ki bi skrbela za enotno delovanje mreže, spletna stran ne deluje,⁸ vsi stiki z javnostjo pa so prepuščeni dobri volji posameznih članic ter angažiranosti države, ki predseduje EU in ki je glavna organizatorica srečanj.

Vse članice EUPAN, ki imajo prav tako različne uprave, zgodbino in tradicije, aktivno sodelujejo in se udeležujejo srečanj EUPAN, ki potekajo na treh nivojih:

- delovna srečanja javnih uslužbencev (praviloma enkrat v obdobju šestmesečnega predsedovanja Svetu EU);
- srečanja generalnih direktorjev, pristojnih za javno upravo (praviloma enkrat v obdobju šestmesečnega predsedovanja Svetu EU);
- srečanje ministrov, pristojnih za javno upravo (najmanj enkrat na tri leta).

Vse uprave držav članic, ki so odgovorile na vprašanja, menijo, da je EUPAN učinkovita mreža za izmenjavo dobrih praks, saj naj bi bil namen projektov znotraj delovnih skupin EUPAN, da si države na podlage izsledkov raziskav izmenjujejo izkušnje, prepoznajo dobre prakse in vrednotijo svoje dosežke v primerjavi z dosežki drugih držav, ki se spopadajo s podobnimi problemi.⁹ Kot učinkovito mrežo za izmenjavo so EUPAN prepoznali tudi Britanci.

Izmenjave dobrih praks so pripomogle tudi k veji učinkovitosti belgijske javne uprave. Belgija, ki je ena izmed šestih ustanoviteljic prvih evropskih povezav, na ministrskih srečanjih poudarja predvsem pomen razvijanja učinkovitosti in uspešnosti javne uprave. Na ostalih srečanjih pa daje velik poudarek vprašanjem kakovosti v javni upravi in je prav tako kot Slovenija uporabnica CAF modela (*Common assessment framework*), ki v veliki meri pomaga pri

⁷ Na vse članice EUPAN (države članice EU, EK, in Evropski inštitut za javno upravo (EIPA) sem naslovila več vprašanj o sodelovanju članic v neformalni mreži EUPAN in na rednih srečanjih ministrov pristojnih za javno upravo. Članice so bile naprošene, da ocenijo učinkovitost te povezave, navedejo vrsto sodelovanj in področja, na katerih najbolj sodelujejo. Prav tako se je od njih pričakovala ocena njihovega sodelovanja z britanskimi kolegi. Članice EUPAN so države članice EU, EK in EIPA. Na vprašanja so odgovorile Belgija, Slovenija, Hrvaška, Portugalska, Romunija, Baltiške države, EIPA in deloma EK.

⁸ Zadnji obisk spletne strani 17.10.2017.

⁹ Sodeč po slovenskem stališču naj bi takšna izmenjava izkušenj in proaktivno sodelovanje pripomogla k prepoznavi dobrih praks, in to z minimalnimi stroški.

uvajanju merjenja uspešnosti v javni upravi. Slovenija in Hrvaška na srečanjih v okviru EUPAN sledita smernicam iz Strategije razvoja javne uprave 2015-2020.¹⁰ Na področju upravljanja človeških virov je delovanje Slovenije usmerjeno v učinkovito kadrovsko načrtovanje, pregledne kadrovske postopke, prepoznavanje in razvoj kompetenc javnih uslužbencev ter spremljanje njihovega razvoja, v večjo mobilnost zaposlenih, motivacijo zaposlenih z jasno povezanostjo med rezultati dela in nagrajevanjem, pa tudi v celovito spremljanje doseganja ključnih ciljev in kazalnikov. Baltiške države prepoznajo pozitivne učinke izmenjave dobrih praks na področju modernizacije javnega sektorja. Romunija prav tako prepozna pozitivne učinke, saj preko izmenjave dobrih praks in idej želi povečati svojo konkurenčnost. Bistveni poudarek tako daje upravljanju s človeškimi viri, zaposlovanju javnih uslužbencev, strukturi javne uprave, plačam, pokojninam, počitku in dopustu, družinam prijaznim politikam, skratka vsemu tistemu, kar bi lahko pripomoglo k uveljavitvi večje konkurenčnosti, ki jo zagovarja EU, tudi na regionalni ravni. Glede na to, da je Hrvaška zadnja vstopila v EU, ni nič kaj presenetljiva njena želja po koriščenju sredstev evropskega socialnega sklada, saj je razvoj javne uprave ena od pomembnejših prioritet tematskega cilja 11.1. Dobra javna uprava.

Iz podrobnejše analize informacij o sestankih, ki jih objavljajo spletni mediji, je razvidno, da se srečanj udeležujejo tudi ostale članice, ki sicer niso odgovorila na postavljena vprašanja. Paleta možnih sodelovanj je zelo široka, odvisno pač od interesov posameznih članic in trenutnih prioritet predsedujoče države EU, ki določi posamezna delovna področja. Članice mreže tako razpravljajo o najrazličnejših izzivih na področju vodenja, socialnega partnerstva, integritete in etike v javnem upravljanju, e-uprave, merjenja uspešnosti s pomočjo CAF standardov ter o drugih ukrepih za bolj učinkovito javno upravo, kot sta ukrepa za večje zadovoljstvo uporabnikov in boljšo regulacijo (t.i. better regulation), s pomočjo katere naj bi se izboljšala kakovost priprave predpisov. Gre za široki nabor tem, ki so odraz vedno bolj zahtevnega okolja, v katerem se nahajajo državne uprave. Stiki in izmenjave dobrih praks med članicami na najrazličnejših področjih državnih

¹⁰strategija razvoja javne uprave 2015-2020, http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/Kakovost/Strategija_razvojaSLO_final_web.pdf (zadnjič obiskano: 20.10.2017); Strategija razvoja javne uprave za razdoblje od 2015. do 2020. Godine, <https://uprava.gov.hr/strategija-razvoja-javne-uprave-za-razdoblje-od-2015-do-2020-godine-14369/14369> (zadnjič obiskano: 20.10.2017).

uprav so tako postali stalnica. Kljub različnim strukturam in modelom uprav, ki so posledica različnih tradicij, pa je skozi uvajanje standardov s pomočjo izmenjave dobrih praks v okviru te sicer neformalne mreže zaznati evropeizacijo državnih uprav, čeprav nekatere študije govorijo o njenem omejenem vplivu. EUPAN za nekatere države članice še vedno »ni najpomembnejša referenčna mreža za obravnavo problematike javnih uprav.«¹¹ Vendar pa, kot ugotavlja omenjena študija, ima večina držav članic interes, da bi bile ambicije EUPAN-a bistveno večje, kot so bile doslej. Vpliv EU na državne uprave bi bil lahko večji z bolj pro-aktivno vlogo Evropske komisije (EK), ki je v svojih odgovorih zapisala, da je EK »le eden od članov neformalne mreže EUPAN-a, strukturo te mreže pa usmerjajo ministri pristojni za javno upravo, zato bi vprašanja morala biti naslovljena nanje.« K temu cilju bi pripomogla tudi enotna organizacija srečanj, boljši pretok informacij in vzdrževanje kontaktov med državami članicami v obdobjih med posameznimi srečanji in boljša podoba EUPAN-a v javnosti. Sodeč po navedbah Ministrstva za javno upravo RS tudi ni povsem jasno opredeljena vloga EUPAN-a, niso jasne ključne usmeritve pri delu, niti niso jasne prioritete. Iz stališč in predlogov za večanje učinkovitosti, ki jih je do sedaj na srečanjih zagovarjala Slovenija, bi lahko razbrali, da mreži EUPAN manjka temeljna vizija dela in jasno opredeljeni strateški cilji. Oblikovanje stalnega sekretariata naj bi po mnenju nekaterih držav premostilo ovire, vendar pa ima glede tega kar polovica držav članic zadržke.¹²

Vse državne uprave držav članic tako sporočajo, kako pomembno in koristno je sodelovanje na področju javne uprave, vendar pa nekatere članice navajajo določene ovire, ki onemogočajo, da bi bila ta neformalna mreža še učinkovitejša, kar potrjuje tudi omenjena študija Evropskega inštituta za javno upravo (*European Institute of Public Administration*, EIPA). Nezainteresiranost za sodelovanje zaradi precejšnjih razlik med državnimi upravami je poudaril le *Cabinet Office* Združenega kraljestva. Neformalna srečanja vsaj v zadnjih nekaj letih niso imela bistvenega vpliva na evropeizacijo britanske državne uprave. Vendar pa so bili pred letom 2010 stiki z britansko upravo intenzivnejši. V EIPA se spomi-

¹¹ EIPA, *Report on the Evaluation of EUPAN*, [http://www.eupan.eu/files/repository/20150609160808_Executive_summary_and_discussion_note_\(Final_Version\)_-Evaluation_of_EUPAN_-_Luxembourg_-_2015.pdf](http://www.eupan.eu/files/repository/20150609160808_Executive_summary_and_discussion_note_(Final_Version)_-Evaluation_of_EUPAN_-_Luxembourg_-_2015.pdf) (zadnjič obiskano: 4.9.2017).

¹² Isto.

njajo britanskih kolegov kot odličnih sogovornikov, ki so bili pomembni deležniki pri oblikovanju mreže. Britanci so našli veliko skupnih tem predvsem z državnimi upravami zahodnih evropskih držav. V preteklosti so dobre prakse britanske uprave naletele pri drugih evropskih kolegih na zelo pozitivne odzive. Tudi Britanci sami navajajo, da so njihove predstavitve, ki so jih imeli še na zadnjih srečanjih leta 2010, naletele na izjemen odziv baltiških držav, npr. predstavitev namestnika direktorja Sveta sindikatov javne uprave (*Council of Civil Service Unions*), o odnosih državne uprave z zasebnim sektorjem in gospodarstvom. Spoštljivo gledajo na dosežke svojih britanskih kolegov tudi druge državne uprave, ki želijo z njimi oživiti stike. Združeno kraljestvo ima vendarle dolgoletno tradicijo državne uprave in je odličen vir dobrih praks.

Medsebojni vplivi in stiki državnih uprav z britansko so bili z izjemo zadnjih nekaj let stalnica in to navkljub tezam Britancev o »edinstvenosti britanske uprave.« To tezo, da sta struktura in model državne uprave Združenega kraljestva tako drugačna od ostalih uprav, da bi to lahko zmanjšalo učinke evropeizacije, bomo v nadaljevanju ovrgli. Takšnim utemeljitvam so lahko botrovale le spremenjene politične prioritete Združenega kraljestva do EU.

Edinstvenost britanske uprave: ovira ali izziv

Vezanost britanske javne uprave na anglosaksonsko *common law* tradicijo je tisto, kar dela tudi njen državni ustroj in upravo tako posebno. Ta je za razliko od ostalih evropskih držav, ki so vezane na tradicijo pozitivnega prava kot ga ustvarja zakonodajalec, vezana na sodne primere (*Cases*). Odsotnost pisne ustave pomeni večjo vlogo tradicije in običajev, glede na uveljavljen sistem običajnega prava (*common law*) pa imajo v politično-pravnem sistemu te države pomembno vlogo sodniki.¹³ Pravni temelji ustanovitve vseh ostalih evropskih uprav izhaja iz rimskega civilnega prava in so bile v kasnejših obdobjih podvržene francoskemu vplivu, še posebej pa jih je zaznamovala vladavina Napoleona. Začetki britanske demokracije pa segajo 800 let nazaj, ko je bila leta 1215 sprejeta *Magna Carta Libertatum*. Torej je bil že pred 800 leti postavljen temelj za varstvo človekovih pravic, seveda pa se njen pomen v času nastanka in v kasnejših obdobjih razlikoval

¹³ Glej Eurostat statistics explained, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/sl (zadnjič obiskano: 28.8.2017).

in spreminjal. Kljub temu, da listina nima ustavnega značaja, pa je postala temelj angleškega prava in postavi omejitve izvršni oblasti ter prepove odvzem prostosti brez sojenja.¹⁴ Zametki razvoja britanske državne uprave segajo tako globoko v srednji vek. Toda s prihodom Margaret Thatcher za premierko britanske vlade, ki je izvedla obsežne reforme in privatizirala velik del javne uprave, nekateri avtorji, kot so Chandler,¹⁵ Rhodes¹⁶ in Pollit,¹⁷ začnejo govoriti o »koncu britanske javne uprave.« Stillman¹⁸ argumentira njen »konec« s tem, da so politiki z lahkoto opravili z britansko upravo, ki zaradi odsotnosti tradicije pozitivnega prava ni tako globoko zakoreninjena kot v drugih evropskih državah in se je zlahka prilagodila političnim spremembam. Njen konec je sovpadal z nastankom slabe podobe uradnikov v javnosti. Od dvajsetih pa tja do petdesetih let prejšnjega stoletja je državna služba zlasti na najvišji ravni zaposlovala elito visoko motiviranih uradnikov. Britansko uradništvo je v javnosti uživalo visok ugled in spoštovanje, ali kot pravi Dillman, »elita anonimnih, objektivnih, politično nevtralnih uradnikov je lahko dala ministru neposreden in pošten nasvet in je vedno delovala v javnem interesu.«¹⁹ Podoba državnega uradnika, ki je skorajda že mitološka figura britanske javne percepcije, pa je bila v začetku 80. let prejšnjega stoletja močno načeta. Mediji in njihovo senzacionalistično poročanje, kot trdi Nagler,²⁰ so glavni krivec za pojav stereotipa o »uradnikih, neresnih zabavljacih (t.i. *Music – Hall Joke*) in brezosebne gospode s klobukom, aktovko in dežnikom, ki v koridorjih moči neprestano pije čaj in čaka na svojo obilno pokojnino«. Dejanski vzrok za slabo podobo pa je bil vsestranski razvoj, ki je uradnike postavil pred nove izzive in jih soočil z novimi in zahtevnejšimi nalogami. Vladi konservativne političarke Margaret Thatcher in kasneje laburističnega politika Tonya Blaira sta korenito posegli v javni sektor z reformami »neučinkovitih javnih uslužbencev« zato, da bi zadržali svojo volilno

¹⁴ Več o tem glej Max Radin, *The Myth of Magna Carta*, Harvard Law Review, 1947, No. 7.

¹⁵ James A. Chandler, *Public Administration: A Discipline in Decline*, Teaching Public Administration, 1991, 11 (2).

¹⁶ R.A.W. Rhodes, *Theory and Methods in British Public Administration: The View of from Political Science*, Political Studies, 1991, 39 (1).

¹⁷ Christopher Pollit, *Antistatist Reforms and New Administrative Directions: Public Administration in the United Kingdom*, Public Administration Review, 1996, No. 1.

¹⁸ Richard J. Stillman, *American vs. European Public Administration: Does Public Administration Make the Modern State, or Does the State Make Public Administration?* Public Administration Review, 1997, No. 4, str. 335.

¹⁹ David L. Dillman, *Whither the Common Good?* Public Administration Review, 2008, No.1, str. 185.

²⁰ Neville Nagler, *The Image of the Civil Service in Britain*, 1979, Issue 2, str. 128.

bazo. Dillman²¹ trdi, da uradniki zaradi novih metod javnega upravljanja (*New Public Management*), ki v javno upravo zaradi obsežne privatizacije in politizacije javne uprave prinaša poslovne metode v vodenju in obnašanju javnih uslužbencev, ne delujejo več v javnem interesu. Ministru pa poslej namesto kariernih uradnikov svetujejo posebni zaupanja vredni svetovalci (*Special Advisers*).²² Ali, kot pravi Dillman:²³ »Tisti, ki so zasedli najvišje položaje v vladi, ministri, posebni svetovalci in javni uslužbenci, se zdi, da nimajo več nobenega občutka za javni interes; zdi se, da ne vodijo več idealne javne službe in nimajo nikakršne spodbude, da razmišljajo v tem smislu.« Pod pretvezo boljšega upravljanja so vrednote zasebnega sektorja izpodrinile vrednote javnega sektorja.²⁴ Tudi Bulmer in Burch²⁵ navajata, da je bila britanska državna uprava zadnje pol stoletje podvržena silovitim spremembam.²⁶ Tehnike novega javnega upravljanja, ki jih je prvič predstavila premierka Margaret Thatcher, pa nimajo pravzaprav prav nič skupnega z drugimi evropskimi državnimi upravami. Odsotnost pisane britanske ustave in bolj pragmatičen, evolucijski pristop k razvijanju struktur upravljanja v skladu s potrebami, ne pa toliko v iskanju skladnosti z velikimi načeli, so tisti dejavniki, ki delajo tudi moderno britansko upravo tako posebno.²⁷

²¹ David L. Dillman (op.pod črto št. 19), str. 185.

²² Gre začasne uslužbence, ki jih imenujejo ministri. Ko preneha funkcija ministru, preneha tudi funkcija posebnega svetovalca. Zaradi posebne, politično naravnane narave svojega dela posebni svetovalci niso zavezani objektivnosti in nepristranskosti po Kodeksu za uslužbence državne uprave, kar sicer velja za druge uslužbence. V praksi se pogosto dogaja, da je imenovanje na to dolžnost odskočna deska mladim politikom za izvolitev v parlament, kar je predmet kritike. GOV.UK: Collection; Special advisers Conduct and Guidance, <https://www.gov.uk/government/collections/special-advisers-conduct-and-guidance> (zadnjič obiskano: 18.9.2017).

²³ David L. Dillman (op.pod črto št. 19), str. 185

²⁴ Isto.

²⁵ Simon Bulmer in Martin Burch v: R.A.W. Rhodes (urednik): *Transforming British Government*, London, 2000; Simon Bulmer in Martin Bulmer, *British Devolution and European Policy Making: A Step Change Towards Multi-Level Governance*, *Politique européenne*, 2002, št. 6.; Simon Bulmer in Martin Bulmer, *The Europeanization of UK Government: from Quiet Revolution to Explicit Step – Change*, *Public administration*, 2005, Issue 4; Simon Bulmer in Martin Bulmer, *The Europeanisation of Whitehall: UK Central Government and the European Union*, Manchester, 2009.

²⁶ Ta trend se še vedno nadaljuje. Tudi v zadnjih letih je bilo opaziti premik glede opravljanja storitev državne uprave na zasebni sektor, kar povzroča negotovost državnim uslužbencem in vzbuja tudi določene pomisleke o primernosti takšnega pristopa. V letih med 2006 in 2012 je bilo v Združenem kraljestvu opaziti precejšnje znižanje števila zaposlenih v državni upravi, ta trend pa se še vedno nadaljuje, iz leta v leto je tudi več uslužbencev z delovnim razmerjem za določen čas. Povečalo se je tudi število uslužbencev iz zasebnega sektorja. Trend prenašanja nalog državne uprave na zasebni sektor je povezan s prepričanjem, da je zasebni sektor bolj sposoben zagotoviti stroškovno učinkovite storitve kot javni sektor. Eurofond, *Združeno kraljestvo*, <https://www.eurofound.europa.eu/sl> (zadnjič obiskano: 28.8.2017).

²⁷ Simon Bulmer in Martin Burch, *The Europeanization of UK Government: from Quiet Revolution to Explicit Step – Change*, *Public administration*, 2005, Issue 4.

Nasprotno pa bi bil zaključek, da zaradi različnih tradicij Britanci nimajo na področju javne uprave prav nič skupnega z drugimi evropskimi upravami, mnogo preuranjen. Na filozofski nauk in politična dogajanja v Evropi so še kako vplivali britanski politični filozofi. Lahko bi rekli, da so bili Thomas More, John Locke, Thomas Hobbes in John Stuart Mill bolj »evropski« kot pa »britanski« filozofi. Morova utopija iz leta 1515, ki obsega dve knjigi, je pravzaprav »Morova Evropa 16. stoletja, obrnjena na glavo.«²⁸ Utopična ureditev, kjer bi zlato nosili le zločinci in kriminalci in kjer naj ne bi bilo lastnine,²⁹ je kakopak prvenstveno pisana za otoško državo, vendar pa ne gre spregledati širšega evropskega konteksta. Člani literarnega stanu cele renesančne Evrope so namreč prispevali količino pomožnih gradiv, ena od knjig pa je bila pisana celo na Nizozemskem.³⁰ Namišljeni junaki razpravljajo o filozofskih idealih Evrope, ena izmed razprav, bodisi namišljenih ali resničnih, pa se je odvijala celo v samem Bruslju!³¹

Lockova misel, da smo »vsi ljudje enaki in svobodni in imamo pravico do oblikovanja in vodenja države,«³² so prevzeli tudi drugi evropski narodi. Lockov Esej o človeškem razumu in Dve razpravi o oblasti niso preučevali samo britanski sodobniki 17. stoletja, temveč tudi francoski in nizozemski intelektualci, kjer so njegova dela doživela prve ponatise. Vsi, More, Locke, Hobbes in Mill, so imeli izjemen vpliv na evropsko misel. Njihova dela so preučevana v številnih znanstvenih in strokovnih tekstih, njihove filozofske misli pa so vplivale na strukture uprav drugih evropskih držav. Springborgova³³ označi Hobbesa za Evropejca. Mislil je sicer »lokalno« in spisal svoje famozno delo *Leviathan*, da bi poučil svojega britanskega princa, kako delujeta vlada in država, toda ni moč spregledati dejstva, da so na njegovo delo vplivali francoski in italijanski misleci tistega časa. V času svojega bivanja v Franciji se je poglobil v koncept t.i. »*Reason of State*«, po tem konceptu lahko državljanske pravice omejuje le najvišja, vladarjeva pravica,³⁴ ki je leta 1640 bolj zaznamoval francosko politično filozofijo. *Reason of State* postane prevla-

²⁸ Stephen Duncombe v: Neda Pagon (urednik): *Odprta utopija 2015, 2014*, str. 163.

²⁹ Čemur sicer tudi More sam ugovarja, ker bi odprava lastnine polenila ljudi.

³⁰ Stephen Duncombe (op.pod črto št. 28), str. 154.

³¹ Thomas More v: Neda Pagon (urednik): *Utopija 1515, 2014*, str. 20.

³² Mark G. Spencer v: Griffith (urednik): *An Essay Concerning Human Understanding with the Second Treatise of Government*, Ware, 2014, str. IX.

³³ Patricia A. Springborg, *Very British Hobbes, or a More European Hobbes? British Journal for the History of Philosophy*, 2014, Issue 2.

³⁴ Več o tem glej Miguel Vatter, *The Idea of public Reason and the Reason of State: Schmitt and Rawls on the Political, Political Theory*, 2008, No. 2.

dujoč predmet proučevanj političnih filozofov v Evropi, vse tja do 18. stoletja. Italijanski »*Ragione di stato*« odraža koncept kneževske države, kot ga je v šestnajstem stoletju oblikoval Machiavelli. Francoška različica *Raison d'état*, ki se je razvila v sedemnajstem stoletju, odraža nastanek kraljeve države, nemški koncept *Staats raison* pa označuje teritorialno državo osemnajstega stoletja.³⁵ Pri nadaljnjem argumentanju gre tako pritrditi Stillmanu,³⁶ ki pravi, da je za razliko od ameriškega modela država nepogrešljiva za razumevanje evropskih javnih uprav. Ključni evropski teoretiki, Jean Bodin, Immanuel Kant in Georg Wilhelm Friedrich Hegel ter Britanec Thomas Hobbes, so osredotočeni na državo. Toda nikakor ne moremo govoriti o enem modelu evropske države, ampak je očitna »raznolikost držav,« ki vodijo do različnih modelov in značilnosti javnih uprav, ki so edinstvene le vsakemu posameznemu narodu.³⁷ Vsaka javna uprava ima torej svoje posebnosti, ki so v veliki meri prepletene z njeno zgodovino, tradicijo in vsakokratnimi političnimi režimi. Zanimive teze o raznolikosti značajev in kultur postavi angleški filozof Mill v 19. stoletju, ki zapiše tole trditev:³⁸ »Evropska družina narodov je postala napredujoč del človeštva, ...(...) ...zavoljo izredne raznolikosti njihovih značajev in kultur. Posamezniki, razredi in narodi so se izredno razlikovali drug od drugega...(...)... Čeravno...(...).. je vsak od njih pomislil, kako imenitno bi bilo, če bi mogel vse ostale prisiliti, da se podajo po njegovi poti, so bila njegova prizadevanja, da bi drug drugemu preprečili razvoj, le redko trajno uspešna, in vsak je sčasoma potrpežljivo sprejel dobrine, ki so mu jih nudili drugi.« Če sledimo Millu, potem se lahko Evropa za svoj raznovrsten razvoj v celoti zahvali prav tej pluralni poti. Na drugi strani pa taisti avtor na njegovem priljubljenem predmetu preučevanja, to je Kitajski, ki je bila »nekoč dežela velike nadarjenosti,« svari pred nevarnostjo vse večje enakosti, ki lahko oslabi kakršenkoli napredek v prihodnosti.

Britanska državna uprava vendarle podvržena evropskemu vplivu

Strokovna literatura kaže na to, da je učinek evropske integracije v strukturi, delovanju in kulturi državne uprave postopoma prive-

³⁵Thomas Poole, *Reason of State: Law, Prerogative, and Empire*, Cambridge, 2015, str. 3.

³⁶Richard J. Stillman (op.pod črto št. 18), str. 335.

³⁷Isto.

³⁸John Stuart Mill v: Igor Pribac (urednik): *Utilitarizem in O svobodi*, 2003, str. 208.

del do znatne in pomembne spremembe v vzorcu državne uprave Združenega kraljestva. Bulmer in Burch³⁹ govorita v svojih študijah o dveh oblikah evropeizacije v Združenem kraljestvu: prva obsega sprejemanje tistih vladnih ukrepov, ki se nanašajo na implementacijo in transformacijo oziroma prenos evropskega prava v nacionalni pravni red (*t.i.Reception*). Tako so se na primer uradniki v vladnih službah pristojnih za okolje, hrano, kmetijstvo in ribištvo v prvih desetletjih po vstopu Združenega kraljestva v EU soočali s vprašanji obsežne transformacije evropskega prava v svoj notranji pravni red, s čemer se je v svoji študiji ukvarjal tudi Ed Page.⁴⁰ In drugič, pri pripravi in sprejemanju evropskih predpisov ter odločitev (*t.i.Projection*) je bil v prvih letih vpliv Združenega kraljestva precej manjši, toda tudi to se je z leti bistveno spremenilo.⁴¹

Kot ugotavljata Bulmer in Burch,⁴² se je v prvih letih članstva Združenega kraljestva v EU z evropskimi zadevami ukvarjala le peščica uradnikov, ključno vlogo pri transpoziciji evropskega prava pa je imelo ministrstvo, pristojno za finance. Finančno ministrstvo in *Cabinet Office* sta bila odločilna, da se je Združeno kraljestvo že v začetni fazi članstva v EU zelo dobro odrezalo. O kakšnem bistvenem vplivu na samo strukturo državne uprave pa v tem obdobju še ne moremo govoriti. Večje in bistvene spremembe prinese zmaga laburistične stranke na volitvah in prihod Tonya Blaira za ministrskega predsednika.⁴³ Spremembe so postale očitne po letu 1997 z novo reformo državne uprave, ko naj bi tako reformirana uprava postala bolj usposobljena ubraniti britanske interese v EU. Blair je tako z novimi strukturami uslužbencev postavil nove temelje za povečanje zmogljivosti uprave za t. i. »projection«, ki bi britanski vladi omogočil bolj proaktivno vlogo pri pripravi predpisov EU in sprejemanju odločitev. Z evropskimi zadevami se je tako ukvarjalo bistveno več uradnikov, ki naj bi bili osredotočeni na trženje prednosti EU in na krepitev vloge Združenega kraljestva pri oblikovanju in vodenju Evrope. Ustanavljali so nove enote, kot na primer Urad evropskega sekretariata (*Cabinet Office European Secretariat, COES*), ki je imel skupaj z enoto predsednika vlade (*Premier Minister's Policy Unit, PMPU*) veliko neposrednejši pristop do evropskih politik.

³⁹ Simon Bulmer in Martin Burch (op. pod črto št. 25).

⁴⁰ Edward Page, *The Impact of European Legislation on British Public Policy Making: A Research Note, Public Administration*, 1998, 76/4.

⁴¹ Glej Simon Bulmer in Martin Burch (op. pod črto št. 25).

⁴² Simon Bulmer in Martin Burch (op. pod črto št. 27).

⁴³ Tony Blair je bil od 2. maja 1997 do 27. junija 2007 predsednik vlade Združenega kraljestva.

Vlada Združenega kraljestva je sprejela poseben desetletni program (t.i. *Step Change Programme*) in se začela intenzivno pripravljati na predsedovanje v prvi polovici leta 1998. Osredotočila se je na tista področja in problematike, kjer bi lahko imeli Britanci vodilno vlogo, zato pa je bilo treba osvojiti strateški pristop, okrepiti zavezništva in bilateralna srečanja. Naenkrat so postali zelo pomembni stiki s funkcionarji in uradništvom drugih držav članic EU, za podporo pri vzpostavljanju novih stikov pa so znotraj urada za Skupnost narodov in tujino (*Foreign and Commonwealth Office*, FCO) ustanovili poseben bilateralni oddelek (*Bilateral Department of the European Union Division*). Državna uprava se je krepila, uradniki pa so dobivali nove pomembne zadolžitve.

Proevropska politika laburalistične stranke je s svojim neposrednim, strateškim in proaktivnim pristopom izrazito vplivala tudi na samo kulturo, način razmišljanja, pristop in vrednote posameznih organizacij znotraj državne uprave. Za povsem nesprejemljivo je začelo veljati, da Združeno kraljestvo izgublja priložnosti, ki jih EU pri naša. Uradniki so v takšnih spremenjenih okoliščinah pričeli o EU razmišljati povsem drugače, delovali so bolj strateško in bili so vključeni v pripravo novih nacionalnih iniciativ do EU. Kot Evropejec ni razmišljala le peščica funkcionarjev in uradnikov, pa še ti so bili zbrani okoli Gordona Browna, ki je hotel pred grožnjo evra ubraniti angleški funt. Nasploh pa se je zavest o tem, kako razmišljati in delovati kot Evropejec, izrazito dvignila. Tudi percepcija uradnikov do novih zaposlitev v EU institucijah se je začela bistveno spreminjati. Četudi v 80. letih visoki uradniki in diplomati z odličnimi izkušnjami, ki so jih pridobili v pogajanjih Združenega kraljestva z EU, zase običajno niso videli priložnosti za zaposlitve v EU institucijah, postane 30 let kasneje Bruselj nova in željena destinacija za karijerne priložnosti. Vlada Združenega kraljestva je ustanovila posebno organizacijsko enoto (*European Staffing Unit*), ki naj bi dodatno spodbudila mlade kadre za zasedbo delovnih mest v Bruslju, s čimer so zagotovili zastopanost britanske upravne prakse v EU institucijah. Večji del ministrov in uradnikov postane vpetih v razna pogajanja z EU, tedensko se poveča število poti v Bruselj, zelo intenzivna postane komunikacija z drugimi državami članicami, zavezniki, partnerji, EU institucijami, večje število področij na EU agendi pa terja še večje spremembe v sami strukturi državne uprave.⁴⁴

⁴⁴ Povzeto po Simon Bulmer in Martin Burch (op. pod črto št. 25).

Vpliv EU na britansko upravo je bil še posebej močan v nekaterih sektorjih. Jordan govori o izrazitem vpliv EU na področju britanskega okoljevarstvenega sektorja. Če je med javnimi uslužbenci v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja vladal tudi v okoljskem sektorju izraziti evroskepticizem, so se v kasnejšem obdobju spraševali, »kako misliti kot Evropejci,« saj je to edina pametna pot za konstruktiven in proaktiven dialog z EK. Okoljevarstveni sektor je v Združenem kraljestvu doživel veliko prenovu. Vpliv pa, kot ugotavlja Jordan, ni bil le na okoljevarstvene politike Združenega kraljestva, ki so bile podvržene implementaciji zelo obsežnega evropskega okoljskega prava, ampak je bil očitni vpliv celo na samo strukturo javne uprave (spremembe v kulturi in načinu razmišljanja), ki je sicer najmanj dovzetna za tovrstne vplive.⁴⁵ Več kot očitna je bila sprememba v načinu razmišljanja in kulturi britanskega uradništva, ki se ukvarja z okoljevarstvenimi vprašanji. To, da morajo razmišljati kot Evropejci, pomeni izjemno močan kulturni vpliv evropske politike na britansko javno upravo in je posledica stalnega stika med uradništvom EU in držav članic pri pogajanjih in implementaciji evropskega okoljskega prava. Tudi Osborn piše o izjemnem vplivu EU na britansko okoljevarstveno politiko in britanske javne uslužbenke ter funkcionarje. Pod vplivom EU so bili vpeljeni višji standardi, diskrecijska pravica britanskih javnih uslužbencev je bila zmanjšana, politika je postala bolj transparentna.⁴⁶ Bulmer in Burch prav tako govorita o pomembnem vplivu na upravno strukturo v okoljskem sektorju (formalne institucije, spremembe v kulturi, vrednotah, in načinu obnašanja), kar pa je »bolj ali manj v celoti v skladu z britansko tradicijo.«⁴⁷

Izjemno pomemben vpliv na delovanje javne uprave strukturo je imelo tudi Sodišče EU (*European Court of Justice, ECJ*). Večinoma so odločitve Sodišča EU, sprejete na področjih okoljskega prava in človekovih pravic, neposredno uporabne v vseh državah članicah. Moč Sodišča EU je z leti samo naraščala in je niso zmanjšali niti poskusi posameznih politikov, ki so želeli njegov vpliv omejiti. Sodna praksa Sodišča EU, kot navaja Palmowsky,⁴⁸ pa je izrazito vplivala celo na same temelje Združenega kraljestva, na samo suverenost parlamen-

⁴⁵ Več o tem glej Andrew Jordan, *The Europeanization of National Government and Policy: A Departmental Perspective*, *British Journal of Political Science*, 2003, No. 2, str. 264.

⁴⁶ Več o tem glej Osborn, *The Impact of EC Environmental Policies on UK Public Administration, Environmental Policy and Practice*, 1992, No. 2.

⁴⁷ Simon Bulmer in Martin Burch, *Organising for Europe, Public Administration*, 1998, 76, str. 603.

⁴⁸ Jan Palmowsky (op. pod črto št. 3), str. 644.

ta. Ko je britanski zgornji dom (*House of Lords*) odločal o prevladi odločitev Sodišča EU, je Lord Bridge razsodil, »da je dolžnost sodišča Združenega kraljestva odpraviti vsako pravo, ki je v nasprotju z evropskim pravom!«⁴⁹ Ne glede na omejitve parlamentarne suverenosti se je vendarle Westminster svobodno odločil za pridružitve k EU. Levitsky⁵⁰ govori o počasnem, toda vztrajnem spreminjanju britanskega sodnega »pravnega stila« (t.i. *British Judiciary s Legal Style*) pod vplivom prava EU. Kot navaja Franchini⁵¹ bi institucije Skupnosti uporabljale nacionalne uprave za uresničevanje ciljev Skupnosti, hkrati pa so določile organizacijski in postopkovni mehanizem, ki bi omejeval njihovo delovanje. Tako je Sodišče EU skozi prakso izraženo v sodbah oblikovalo vrsto splošnih načel prava, ki predstavljajo temelj pravnega sistema EU. Evropsko načelo proporcionalnosti oz. sorazmernosti, ki pomeni, »da noben ukrep ne sme prekoračiti okvirov, ki so potrebni za doseganje ciljev,« brez dvoma odraža kontinentalno evropsko pravno tradicijo. Toda britanska sodišča so začela prevzemati to pomembno načelo evropskega upravnega prava in ga uporabljati v povsem domačih primerih. Kaj kmalu je namreč postalo jasno, da bodo posamezniki hoteli uveljavljati podobna pravna sredstva, ki jih imajo zoper odločitve institucij EU, tudi zoper odločitve njihovih lastnih vlad. To je pospešilo razvoj britanskega upravnega prava. Ustavno-pravni teoretiki iz začetka 20. stoletja, kot na primer Dicey,⁵² so namreč bili prepričani, da »Britanija sploh nima upravnega prava« in se je pričelo razvijati šele po drugi svetovni vojni s posebnim preizkusom razumskosti odločitev (*Irrationality test*). Ta preizkus naj bi sodniku omogočil preverbo, ali je »akt upravnega organa res tako nerazumni, da ga noben razumen upravni organ ne bi mogel sprejeti,« evropsko upravno načelo sorazmernosti pa naj bi pomenilo njegovo pomembno nadgradnjo.⁵³ Drugo pomembno načelo evropskega upravnega prava, ki so ga prevzela britanska sodišča, je načelo legitimnega pričakovanja (*Legitimate Expectations Doctrine*):⁵⁴ varstvo legitimnega pričakovanja ima pravico zahtevati vsak posameznik, »ki je v položaju, iz katerega izhaja, da mu je bila v

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Jonathan E. Levitsky, *The Europeanization of the British Legal Style*, *The American Journal of Comparative Law*, 1994, No. 2, str. 347.

⁵¹ Claudio Franchini, *European Principles Governing National Administrative Proceedings*, *Law and Contemporary Problems*, *The Administrative Law of the European Union*, 2004, No. 1, str. 192.

⁵² Albert Venn Dicey, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, London, 8. izdaja, 1915.

⁵³ Več o tem glej Jonathan E. Levitsky (op. pod črto št. 50).

⁵⁴ Več o tem glej prav tam, str. 375.

preteklosti dana neka korist in ki bi lahko upravičeno pričakoval, da bo še naprej užival to korist, ali pa ni imel možnosti ugovora, kadar se je odločalo o odvzemu te koristi.«

EU je v zadnjih dveh desetletjih bistveno vplivala na spremembe v strukturi in delovanju britanske državne uprave. Proces evropeizacije je bil sicer dolgotrajen, saj do sprememb in vplivov ne more priiti čez noč. Dolgotrajen pa bo tudi proces devolucije, ki se je na nek način začel že leta 2010 s prihodom konzervativnega politika Davida Camerona na mesto ministrskega predsednika.⁵⁵ Referendum junija 2016, na katerem so državljani Združenega kraljestva glasovali za izstop svoje države iz članstva EU, je Cameron napovedal že leta 2013 v govoru, katerega so torijci označili za »najbolj evroskeptičnega in na katerega so čakali skoraj 40 let.«⁵⁶ Prenos pristojnost nazaj na centralno vlado in upravo bo terjal nove prilagoditve državne uprave. Britanska državna uprava bo znova podvržena novim reformam, saj bo morala okrepiti svoje pogajalske sposobnosti na nekaterih, za Združeno kraljestvo ključnih področjih. Izpogajati bo morala zanj ključne in nove trgovinske sporazume, ki bodo nadomestili obstoječe EU bilateralne trgovinske sporazume in prilagoditi se bo treba novim razmeram. Uradništvo v Združenem kraljestvu je na pragu novih sprememb javne in državne uprave: najbrž ne bo vrnitve na staro, to je v obdobje pred vstopom Združenega kraljestva v EU, prav gotovo pa ne bo enako, kot je bilo ob koncu britanske ere v EU.

Ali je britanska znanost o javni upravi »anglofilna«?

Znanost o javni upravi je ena izmed družboslovnih disciplin, ki proučuje javno upravo. Tudi Britanci se lahko ponašajo s to vedo, vendar pa je iz njihovih vrst slišati polemične razprave o tem, da je britanska znanost osredotočena izključno na stvarnost Otoka. Pollitt⁵⁷ koncem 90 let označi britansko akademsko sfero na področju javne uprave za izrazito »anglofilno«. Drugi evropski znanstveniki in raziskovalci so v britanski literaturi komajda citirani in omenjeni, trdi Pollitt, ključni ameriški znanstveniki pa so zelo dobro poznani večini britanske akademske elite. Primerjalne študije pa kažejo, da

⁵⁵ David Cameron je bil predsednik vlade Združenega kraljestva od 11. maja 2010 do 13. julija 2016.

⁵⁶ *David Cameron, Euro-Skeptic?* <https://www.city-journal.org/html/david-cameron-euro-skeptic-11159.html> (zadnjič obiskano: 5.9.2017).

⁵⁷ Christopher Pollitt (op.pod črto št. 17), str. 86.

je bila britanska javna uprava že od nekdaj med najbolj preučevanimi v študijah in v znanstvenih člankih evropskih raziskovalcev.⁵⁸ Navkljub nekaterim razlikam v strukturi javne uprave, kulturnim razlikam in različnim upravnim postopkom ter procesom se s pomočjo takih študij iščejo skupne rešitve in dobre prakse, nova orodja, strategije in učinkovitejši postopki, ki so lahko državam v dragoceno pomoč pri soočanju z novimi izzivi v globaliziranem svetu. To dandanes niso več izključno teme in vprašanja o sistemu ali sami strukturi javne uprave, temveč so to, kot navaja Bignami,⁵⁹ neprecenljiva nova dognanja »visokokakovostnih primerjalnih študij o privatizaciji javnih služb, delovanju neodvisnih regulativnih agencij in analizi stroškov ter koristi (*Cost benefit analysis*).« In v tem pogledu imajo prav gotovo Britanci svoj vpliv tudi na druge javne uprave, ki se soočajo s podobnimi izzivi.

Dandanes tudi teza o »anglofilni« britanski znanosti ne vzdrži več, saj so nove generacije britanskih znanstvenikov veliko bolj vezane na skupni evropski prostor. Evropske subvencije za raziskovalne projekte in izrazito intenzivne izmenjave študentov ter pedagoškega osebja so glavni krivec za to, da je postala kulturna vez z državami znotraj EU močnejša kot kadarkoli prej.

Po podatkih posebnega britanskega sveta (*British Council Customer Services*) se udeleži izmenjav vsako leto preko 86.000 Britancev. Združeno kraljestvo bo ostalo polnopravna članica programa Erasmus + (2014-2020) vse do njenega izstopa iz EU. Britanci v pogajanjih za izstop sicer zagovarjajo ohranitev Združenega kraljestva v nekaterih programih tudi po izstopu, saj so prejeli tudi v novem programskem obdobju okoli milijardo evrov, s katerimi se financirajo izmenjave študentov in pedagoškega osebja. Odzivi so izjemno pozitivni, »študentje se vrnejo z večjim zaupanjem, zrelostjo in življenjskimi izkušnjami, medtem ko pedagoško osebje prenese svoj navdih na študente.«⁶⁰ Svet sicer ne vodi natančnejše statistike, ki bi pokazala, koliko izmenjav je bilo izvedenih na področju javne uprave. So pa med prejemniki finančnih sredstev za izmenjave tudi pravne fakultete in

⁵⁸ Jody Fitzpatric et al, *A New Look at Comparative Public Administration: Trends in Research and an Agenda for the Future*, *Public Administration Review*, 2011, No. 6, str. 824. Predmet te primerjalne študije je bilo 151 člankov s področja javne uprave, ki so bili objavljeni v obdobju od leta 2000 do 2009.

⁵⁹ Francesca Bignami, *From Expert Administration to Accountability Network: A New Paradigm for Comparative Administrative Law*, *The American Journal of Comparative Law*, 2011, No. 4, str. 870.

⁶⁰ <https://erasmusplus.org.uk/erasmus-in-the-uk> (zadnjič obiskano: 27.7.2017).

fakultete za politološke znanosti, kjer so tudi katedre za javno upravo ali upravno pravo. Slovenija je nekoliko manj zanimiva destinacija za britansko akademsko sfero in študente, navkljub temu pa je zanimiv podatek CMEPIUSA⁶¹ o mobilnosti študentov in pedagoškega osebja iz Združenega kraljestva v Slovenijo (SLO).⁶² Zanimivo je, da je Slovenija gostila celo več profesorjev in drugega pedagoškega osebja iz Združenega kraljestva (slabih 200), kot jih je iz Slovenije odšlo v Združeno kraljestvo (dobrih 150). Od tega je v Slovenijo v okviru izmenjave iz Združenega kraljestva prišlo v istem obdobju 51 profesorjev oziroma ostalega učnega osebja s področja javne uprave, upravnega prava in upravnih ved ter 53 britanskih študentov. Iz Slovenije pa je po podatkih Cmepiusa odšlo na izmenjavo v Združeno kraljestvo 45 slovenskih profesorjev in ostalega pedagoškega osebja iz področja javne uprave, upravnega prava in upravnih ved. Od skupno 150 študentov, ki so odšli na izmenjavo v Združeno kraljestvo, jih je bilo kar 119 takih, ki so se udeležili izmenjave s področja javne uprave.

Tezo o anglofilni upravni znanosti pa sem ovrgla tudi z rezultati pregleda citatov evropskih avtorjev v članku naključno izbranega britanskega avtorja.⁶³ V svoji raziskavi sem naključno izbrala štiri britanske profesorje, ki se ukvarjajo s preučevanjem javne uprave in ugotovila, da so tuji evropski avtorji praviloma zastopani tudi v britanskih znanstvenih tekstih. Mark Elliott, profesor javnega prava na Pravni fakulteti na *University of Cambridge*, je sicer v članku *Asymmetric Devolution and Ombudsman Reform in England* citiral samo eno nizozemsko avtorico.⁶⁴ V tekstu angloameriškega profesorja politoloških znanosti Kenneth J. Meierja⁶⁵ z naslovom *Proverbs and the Evolution of Public Administration* so prav tako zastopani številni tuji avtorji, vsi praviloma iz zahodne Evrope: Simon Andersen Calmar,⁶⁶

⁶¹ Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.

⁶² Znotraj moje raziskave je bilo Cmepiusu postavljeno vprašanje, koliko pedagoškega osebja in študentov se udeležuje študijskih in pedagoških izmenjav med Slovenijo in Združenim kraljestvom.

⁶³ Pri vsakem citatu je navedeno citirano delo in stran na kateri je delo citirano ter informacija o avtorju – na kateri izobraževalni ustanovi je zaposlen in v kateri državi. Pri vsakem članku je navedeno tudi skupno število citatov in število citiranih avtorjev iz Evropske unije.

⁶⁴ Citirano na str. 5, op. 15: European Ombudsman: Redress and Control at Union Level, The Hague, 2000. Katja Heede, western Netherlands.

⁶⁵ Kenneth J. Meier, Texas A&M University, Cardiff University, United Kingdom.

⁶⁶ Citirano na str. 4 (2x): Simon Calmar Andersen, *The Impact of Public Management Reforms on Student Performance in Danish Schools, Public Administration*, 2008, 86(2), str. 541–58. Andersen, Simon Calmar Department of Economics and Business Economics - TrygFonden's Centre for Child Research, Denmark.

prof. dr. E.H. Klijn,⁶⁷ prof. dr. B. Steijn,⁶⁸ doc. dr. J. Edelenbos,⁶⁹ prof. dr. Søren C. Winter,⁷⁰ dr. Poul Aaes Nielsen Adjunkt,⁷¹ prof. dr. Torsten-Oliver Salge,⁷² doc.dr. Jelmer Schalk,⁷³ prof.dr. René Torenvlied⁷⁴ in Jim Allen.⁷⁵

Simon Bulmer, profesor evropskih politik na *University of Sheffield*, v svojem članku *The Europeanization of UK Government: From Quiet Revolution to Explicit Step-Change? Public Administration*, 83 (4), 861–890 citira tudi evropske avtorje, nemške avtorje: prof dr.Tanjo Börzel,⁷⁶ prof.dr.Thomasa Risse⁷⁷ in prof. dr. Knilla Christopha⁷⁹ ter Danca⁸⁰ prof.dr. Bena Rosamonda.⁸¹

⁶⁷ Citirano na str. 4: Erik-Hans Klijn, Bram Steijn in Jurian Edelenbos, *The Impact of Network Management Strategies on the Outcomes in Governance Networks*, *Public Administration*, 2010, 88(4), str. 1063–82. Prof. Dr. E.H. Klijn, Department of Public Administration, Erasmus University Rotterdam & School of Public Policy, University of Birmingham.

⁶⁸ Prof. dr. B. Steijn, Department of Public Administration, Erasmus University Rotterdam, The Netherlands.

⁶⁹ Doc. dr. J. Edelenbos, Department of Public Administration, Erasmus University Rotterdam, The Netherlands.

⁷⁰ Citirano na str. 4: Peter J., May, and Søren C. Winter, *Politicians, Managers, and Street-Level Bureaucrats: Influences on Policy Implementation*, *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2009, 19(3), str. 453–76. Prof.dr. Søren C. Winter, SFI - The Danish National Centre for Social Research public administration, public policy, public management, policy implementation, regulation.

⁷¹ Citirano na str. 7: Poul Aaes Nielsen, *Performance Information, Aspiration Levels and Managerial Priorities: How Managers Learn from Performance Feedback*. Paper presented at the Public Management Research Conference, Madison, 2013. W1. Dr. Poul Aaes Nielsen Adjunkt, Institut for Statskundskab, Danmark.

⁷² Citirano na str. 7: Torsten O. A Salge, *Behavioral Model of Innovative Search: Evidence from Public Hospital Services*, *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2011, 21(2), str. 181–210. Prof.dr. Torsten-Oliver Salge, Innovation, Strategy and Organisation (ISO) Group, Building: Aachen.

⁷³ Citirano na str. 4: Jelmer Schalk, René Torenvlied in Jim Allen, *Network Embeddedness and Public Agency Performance: The Strength of Strong Ties in Dutch Higher Education*, *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2010, 20(3), str. 629–53. Doc.dr. Jelmer Schalk, Universiteit Leiden.

⁷⁴ Prof.dr. René Torenvlied, University of Twente, Professor in Public Management.

⁷⁵ Jim Allen, Maastricht University, Maastricht, The Netherlands.

⁷⁶ Citirano na str. 2, 3 in 21 (reference): Tanja, Börzel, *Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain*, *Journal of Common Market Studies*, 1999, 39/4, str. 573-96. Prof. dr. Börzel Tanja, Freie Universität Berlin, Department of Political and Social Sciences.

⁷⁷ Citirano na str. 22 (reference): Cowles Maria Green, Caporaso James and Risse Thomas (uredniki): *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, Cornell University Press, Ithaca NY, 2001. Prof. Risse Thomas, Freie Universität Berlin, Department of Political and Social Sciences.

⁷⁸ Citirano na str. 2, 3, 4 in 23 (reference): Thomas Risse, Cowles, Maria Green in Caporaso, James: *Europeanization and Domestic Change: Introduction v: Cowles, Caporaso and Risse*, 2001, str. 1-20.

⁷⁹ Citirano na str. 2, 3 in 23 (reference): Christoph, Knill, *The Europeanisation of National Administrations. Patterns of Institutional Persistence and Change*, Cambridge, 2001. Prof. Knill Christoph, Ludwig-Maximilians-Universität München, Geschwister-Scholl-Institut für Politikwissenschaft, Lehrstuhl für Empirische Theorien der Politik.

⁸⁰ Citirano na str. 2 in 22 (reference): Hay, Colin and Rosamond, Ben, *Globalisation, European Integration and the Discursive Construction of Economic Imperatives*, *Journal of European Public Policy*, 2002, 9/2, str. 147-167. Prof.dr. Rosamond Ben je zaposlen na Univerzi v Københavnu, Department of Political Sciences.

⁸¹ Prof.dr. René Torenvlied, University of Twente.

Britanec Roderick A.W. Rhodes⁸² v svojih člankih citira predvsem evropske avtorje. V svojem članku z naslovom *Recovering the Craft of Public Administration* (*Public Administration Review*, July/ August 2016) so citirani Danci prof. dr. Paul du Gay,⁸³ Torfing Jakob⁸⁴ in Eva Sørensen,⁸⁵ Nizozemci prof.dr. Walter Julius Michael Kickert,⁸⁶ Erik Hans Klijn⁸⁷ in Joop Koppenjan,⁸⁸ Šved prof.dr. Jon Pierre,⁸⁹ Belgijec Geert Bouckaert⁹⁰ in Španec prof.dr. Tamyko Ysa.⁹¹

Ne samo to, da Rhodes citira evropske avtorje, v nekem drugem članku⁹² povsem pravilno razpravlja o »močni vpetosti britanskih znanstvenikov v evropsko znanstveno unijo na področju javne uprave, komunikacija in izmenjave med njimi pa so obojestranske.. (...).....«. O vse večji in naraščajoči skupnosti evropskih raziskovalcev, v katero sodijo tudi Britanci, pričajo tudi druge študije.⁹³ Kljub posebnostim med javnimi upravami pa britanske znanstvenike in raziskovalce z drugimi evropskimi, še posebej tistimi iz zahodne Evrope, družijo in jih čedalje bolj zbližujejo druge teme, kot je npr. novo javno upravljanje (*New Public Management*),⁹⁴ ki ga je v 80. letih v Združenem kraljestvu uvedla vlada Margaret Thatcher. Takšno upravljanje daje temeljni poudarek vprašanju privatizacije:

⁸² University of Southampton, United Kingdom.

⁸³ Citirano na str. 646: Paul du Gay, *In Defense of Mandarins: Recovering the "Core Business" of Public Management, Management and Organizational History*, 2009, 4(4), str. 359–84. Prof.dr. Paul du Gay, Copenhagen business school.

⁸⁴ Citirano na str. 647: Jacob Torfing, B. Guy Peters, Jon Pierre in Eva Sørensen, *Interactive Governance: Advancing the Paradigm*, Oxford, 2012. Torfing, Jacob, Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv. Roskilde School of Governance, Roskilde, Danmark.

⁸⁵ Eva Sørensen, RUC Roskilde universitet, Roskilde, Danmark.

⁸⁶ Kickert, Walter J. M., Erik-Hans Klijn, and Joop F. M. Koppenjan (uredniki): *Managing Complex Networks: Strategies for the Public Sector*, London, 1997. Prof. dr. Walter Julius Michael Kickert, Department of Public Administration, Erasmus University Rotterdam, znan po svojem delu »Public policy and administration sciences in the Netherlands.«

⁸⁷ Erik-Hans Klijn, Erasmus Graduate School of Social Sciences and the Humanities (EGSH), Rotterdam.

⁸⁸ Joop Koppenjan, Erasmus Graduate School of Social Sciences and Humanities. Erasmus University Rotterdam, Rotterdam, Faculty of Social Sciences.

⁸⁹ Doc.dr. Jon Pierre, Göteborg.

⁹⁰ Citirano na str. 646: Christopher Pollitt, and Geert Bouckaert. *Public Management Reform. A Comparative Analysis: New Public Management, Governance and The Neo-Weberian State*, Oxford, 3. izdaja, 2011. Geert Bouckaert, Public Governance Institute, Leuven Belgium.

⁹¹ Citirano na str. 647: Tamyko Ysa in Marc Esteve, *Networks Never Walk Alone: The Governance of Network Portfolios. Paper presented to the Global Governance Club, Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Science, Wassenaar, The Netherlands, May 29–June 1 2013*. Prof. dr. Tamyko Ysa, Department of Strategy and General Management in ESADE, Sant Cugat Spain.

⁹² R.A.W Rhodes, *One - Way, Two - Way, or Dead - end Street: British Influence on the Study of public Administration in America Since 1945*, *Public Administration review*, 2011, No. 4, str. 559.

⁹³ Bouckaert in Van de Donk (urednika): *The European Group for Public Administration (1975-2010): Perspectives for the Future*, Brussels, 2010.

⁹⁴ R.A.W Rhodes (op. pod črto št. 92), str. 565.

privatizira se naj vse tisto, kar se lahko privatizira. Večja konkurenca med izvajalci na trgu bo imela za posledico večjo kakovost storitev, ki so se doslej izvajale v javnem sektorju, posledično pa se naj bi zmanjšale tudi cene storitev. Novo vlogo dobijo novoustanovljene izvršilne agencije, zanimiva postanejo vprašanja, ki se dotikajo javno-zasebnega partnerstva, celotni proces privatizacije pa se izvede zato, da bo korist uporabnikov oziroma davkoplačevalcev čim večja. Takšno upravljanje je postalo stalnica v delovanju javne uprave Združenega kraljestva.⁹⁵

Izstop Združenega kraljestva iz EU bo tako posebej prizadel univerze, ki bodo izgubile obsežna sredstva za izmenjave študentov in pedagoškega osebja, kar bo brez dvoma ohromilo njihove stike in sodelovanje z drugimi državami članicami, čeprav si tudi danes ne moremo več predstavljati britanske znanosti o javni upravi, ki je osredotočena samo na stvarnost Otoka. Vendar pa predstavlja Brexit trenutek streznitve za celo Evropo, ki bo izgubila odličnega partnerja z izjemno tradicijo države in uprave. Veliko več kot pravijo zlobni jeziki, »kdor je z vstopom na veliko pridobil, bo pač sedaj veliko izgubil!«

LITERATURA IN VIRI

- Berry S., Frances; Brower S., Ralph, Choi, Ok Sang; Xinfang Goa Wendy; Jang, HeeSoun; Kwon, Myungjung; Word, Jessica, Three Traditions of Network Research: What the Public Management Research Agenda Can Learn from Other Research Communities, *Public Administration Review*, No. 5, Vol., 64 (Sept – Oct., 2004), str. 539-552.
- Bignami, Francesca, From Expert Administration to Accountability Network: A New Paradigm for Comparative Administrative Law, *The American Journal of Comparative Law*, No. 4, Vol. 59 (2011), str. 859-907.
- Bouckaert; Geer, van de Donk Win (urednika): *The European Group for Public Administration (1975-2010): Perspectives for the Future*, Bruylant, Brussels, 2010.
- Bugarič, Bojan: Evropeizacija državne uprave: vpliv evropskega prava na državno upravo držav članic v: Janez Potočnik et al (uredniki): *Evropsko pravo: zbirka gradiv šole evropskega prava*, Primath, Ljubljana, 2004, str. 587-598.
- Bulmer, Simon & Burch, Martin, *The Europeanisation of Whitehall: UK Central Government and the European Union*, Manchester University Press, Manchester, 2009.
- Bulmer, Simon & Burch, Martin, *The Europeanisation of British Central Government v: R.A.W. Rhodes* (urednik): *Transforming British Government; Volume 1: Changing Institutions*, Macmillan, London, 2000, str. 46-62.
- Bulmer, Simon & Burch, Martin, *Organising for Europe*, *Public Administration*, 76 (1998), str. 601-628.
- Bulmer, Simon & Burch, Martin, *British Devolution and European Policy Making: A Step Change Towards Multi-Level Governance*, *Politique européenne*, 6 (2002), str. 114-136.
- Bulmer, Simon & Burch Martin: *The Europeanization of UK Governemnt: from Quiet Revolution to Explicit Step - change*, *Public administration*, Issue 4, Volume 83 (December 2005), str. 861-890.

⁹⁵ Več o tem glej Timothy Endicott, *Administrative Law*, Oxford, druga izdaja, str. 582.

- Chandler, A. James, *Public Administration: A Discipline in Decline*, Teaching Public Administration 11 (2) (1991), str. 39-45.
- David Cameron, Euro-Skeptic? URL: <https://www.city-journal.org/html/david-cameron-euro-skeptic-11159.html> (zadnjič obiskano: 5.9.2017).
- Dicey, Albert Venn, *Introduction to the study of the Law of the constitution*, 8. Izdaja,, Macmillan, London, 1915.
- Dillman, L. David, *Whither the Common Good?* Public Administration Review, No.1, Vol. 68 (Jan. – Feb., 2008), str. 184-187.
- Duncombe, Stephen v: Pegon, Neda (urednica): *Odprta utopija 2015*, Studia humanitatis, Ljubljana, 2014.
- Endicott, Timothy, *Administrative Law*, druga izdaja, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- Eurostat statistics explained, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/sl (zadnjič obiskano: 28.8.2017).
- Eurofond, Združeno kraljestvo. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/sl> (zadnjič obiskano 28.8.2017).
- Fitzpatrick, Jody, Goggin, Malcolm, Heikkila, Tanya, & Klingner Donald, *A New Look at Comparative Public Administration: Trends in Research and an Agenda for the Future*, Public Administration Review, No.6, Vol. 71, (November/ December 2011), str. 821 – 830.
- Franchini, Claudio, *European Principles Governing National Administrative Proceedings*, Law and Contemporary Problems, The Administrative Law of the European Union, No. 1, Vol- 68, (Winter, 2004), str. 183-196.GOV.UK: Collection; Special advisers Conduct and Guidance, <https://www.gov.uk/government/collections/special-advisers-conduct-and-guidance> (zadnjič obiskano: 18.9.2017).
- Green Cowles, Maria, Caporaso, James, Risse, Thomas (uredniki): *Transforming Europe: Europeanization and domestic Change*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2001.
- Jordan, Andrew, *The Europeanization of National Government and Policy: A Departmental Perspective*, British Journal of Political Science, no. 2, vol. 33, (Apr., 2003), str. 261 – 282.Ladrech, Robert, *Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France*, Journal of Common Market Studies, 32(1) (1994), str. 69-88.
- Lenschow, Andrea, *Europeanisation of Public Policy v: Richardson, Jeremy* (urednik): *European Union. Power and Policy making*, 3. izdaja, Routledge, New York, 2006, str. 55-71
- Levitsky, E., Jonathan, *The Europeanization of the British Legal Style*, The American Journal of Comparative Law, No. 2, Vol. 42, (Spring, 1994), str. 347-380.
- Locke, John v: Tom Griffith (urednik): *An Essay Concerning Human Understanding with the Second Treatise of Government*, Wordsworth Editions Limited, Ware, 2014.
- Mill, John Stuart v: Pribac, Igor (urednik): *Utilitarizem in O svobodi*, Krtina, Ljubljana, 2003
- More, Thomas v: Pagon, Neda (uredica): *Utopija 1515*, Studia humanitatis, Ljubljana, 2014.
- Nagler, Neville, *The Image of the Civil Service in Britain*, Issue 2, Volume 57, (June 1979), str. 127-142.
- Osborn, Derek, *The Impact of EC Environmental Policies on UK Public Administration*, Environmental Policy and Practice, 2 (1992), 199-209.
- Page, Edvard, *The Impact of European Legislation on British Public Policy Making: A Research Note*, Public Administration 76/4 (1998), str. 803-809.
- Palmowsky, Jan, *The Europeanization of the Nation – State*, Journal of Contemporary History, No.3, Vol. 46, (July 2011), str. 631-657.
- Pollitt, Christopher, *Antistatist Reforms and New Administrative Directions: Public Administration in the United Kingdom*, Public Administration Review, No. 1, Vol. 56, (Jan. – Feb., 1996), str. 81 – 87.
- Poole, Thomas, *Reason of State: Law, Prerogative, and Empire*, Cambridge University press, Cambridge, July 2015.
- Radaelli, Claudio, M.: *The Europeanization of Public Policy v: Featherstone, Kevin and Claudio M. Radaelli* (uredniki): *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003, pp. 27-56.Radin, Max, *The Myth of Magna Carta*, Harvard Law Review, No.7, Vol. 60 (Sept. 1947), str. 1060-1091.
- Report on the Evaluation of EUPAN, Executive summary and discussion note, 11. – 12 June 2015, EIPA, Luxembourg. URL: [http://www.eupan.eu/files/repository/20150609160808_Executive_summary_and_discussion_note_\(Final_Version\)_-Evaluation_of_EUPAN_-_Luxembourg_-_2015.pdf](http://www.eupan.eu/files/repository/20150609160808_Executive_summary_and_discussion_note_(Final_Version)_-Evaluation_of_EUPAN_-_Luxembourg_-_2015.pdf) (zadnjič obiskano: 4.9.2017).
- Rhodes, R.A.W., *Theory and Methods in British Public Administration: The View of from Political Science*, Political Studies 39 (1) (1991), str. 533 – 554.
- Rhodes, R.A.W., *One - Way, Two - Way, or Dead – end Street: British Influence on the Study of public Administration in America Since 1945*, Public Administration Review, No. 4, Vol. 71, (July /August 2011), str. 559-571.

- Salzman, James, Decentralized Administrative Law in the Organization for Economic Cooperation and Development, Law and Contemporary problems, No. 374, Vol. 68, The Emergence of global Administrative Law (Summer – Autumn, 2005), str. 189-224.
- Springborg, Patricia, A Very British Hobbes, or a More European Hobbes? British Journal for the History of Philosophy, Issue 2, Vol. 22 (March 2014), str. 368 – 386.
- Stillman, J., Richard, American vs. European Public Administration: Does Public Administration Make the Modern State, or Does the State Make Public Administration? Public Administration Review, No. 4, Vol. 57 (Jul. – Aug., 1997), str. 332-338.
- Strategija razvoja javne uprave 2015-2020 http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/Kakovost/Strategija_razvoja_SLO_final_web.pdf (zadnjič obiskano: 20.10.2017).
- Strategija razvoja javne uprave za razdoblje od 2015. do 2020. Godine, <https://uprava.gov.hr/strategija-razvoja-javne-uprave-za-razdoblje-od-2015-do-2020-godine-14369/14369/> (zadnjič obiskano: 20.10.2017).URL: <https://erasmusplus.org.uk/erasmus-in-the-uk> (zadnjič obiskano 27.7.2017).
- Vatter, Miguel, The Idea of public Reason and the Reason of State: Schmitt and Rawls on the Political, Political Theory, No. 2, Vol- 36 (April, 2008), str. 239-271.

